

Józef Nykiel

Katedra Technologii i Technik Konserwatorskich Dzieł Sztuki

Ochrona Zabytków 43/4 (171), 204-209

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

shortages of laboratories at the Institute are compensated by the possibilities of cooperation with the laboratories of other schools of higher education, industry and even hospitals. This makes it possible to undertake problems with the use of otherwise inaccessible apparatus.

Problems of technical conservation concern wood, its impregnation, methods of introduction and checking penetration depth, the construction strengthening of the underside of paintings, the use of materials other than wood in the reconstruction of sculptures, designs of carrying racks; movable reconstruction not bound permanently with the painting; canvas: its construction strengthening, duplication on fabrics and on stiff plates of paintings painted on two sides; paintings: replacement of wooden underside with stiff metapleks plates; in 1976, for the first time in Poland (and for the second time in the world), two layers of paint were separated, the top surface layer being transferred to a new underside, this subject is being developed further; reconstruction on movable inserts not permanently connected with the painting; The fact that the Institute is a part of an art school means that in didactic work, the greatest emphasis is placed on aesthetic

problems that determine the authenticity and impact of a work of art. These have been resolved and discussed at the Institute for 40 years, represented by examples. These examples can be surveyed as regards their changes of artistic assumptions in conservation. This is material used for studies of the topic.

Since only a conservator is able to have direct contact with the matter of a work of art during his work, investigations are directed towards new methods that make it possible to identify a work of art on the basis of analysis of the creative process. Apart from routine chemical and physical examinations, a new method has been developed: direct comparison of the composition of paintings, the use of anthropology to recognize individuals in portraits. Moreover, a catalogue has been made of the signs on the reverse sides of boards in Dutch and Flemish paintings of the Polish collections.

Thanks to the work of the students and staff of the Institute, in 40 years 660 paintings and 155 sculptures have been saved. Another effect is restoring to culture valuable works partly or entirely unknown to science and at times of high artistic, historic or cultural rank.

JÓZEF NYKIEL

KATEDRA TECHNOLOGII I TECHNIK KONSERWATORSKICH W KRAKOWSKIEJ AKADEMII SZTUK PIĘKNYCH

Początki systematycznego nauczania technologii i technik konserwatorskich w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych sięgają roku 1919, kiedy to ustanowiono docenturę z chemii malarskiej, prowadzoną przez Tadeusza Estreichera². Od 1921 r. zajęcia z technik malarstwa sztalugowego zaczął również prowadzić artysta malarz Jan Hopliński, który po 1925 r. był jedynym wykładowcą tego przedmiotu.

Począwszy od roku akademickiego 1935/1936 Jan Hopliński, który jako pierwszy w Polsce uzyskał habilitację z zakresu technologii malarskiej, wykładał w nowo powstałym Zakładzie Technologii i Technik Malarskich ASP. Po wyzwoleniu ponownie wznowia działalność kierowaną przez niego Zakład, później Katedra Technologii i Technik Malarskich³.

Zgodnie z projektem organizacji ASP (1949) składała się ona z trzech pracowni: a) technologii malarskiej, b) technik specjalnych i konserwacji, c) technologii.

Po połączeniu w 1950 r. Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych i Akademii Sztuk Pięknych Katedra Technologii miała wchodzić w skład Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Plastycznych. W ówczesnym projekcie siatki godzin Wydziału Konserwacji dla technologii i technik przewidywano tygodniowo: dla III roku — 3 godz. technologii i 4 godz. technik, natomiast dla III, IV i V roku — po 4 godz. technologii i 4 godz. technik.

We wrześniu 1950 r. senat ASP ustalił strukturę uczelni, w której Katedra Technologii Ogólnej z Zakładem Technologii Ogólnej tworzyła jednostkę organizacyjną Wydziału

¹ Na podstawie prac: W. Ślesiński, *Z dziejów nauczania technologii i technik malarskich*. „Ochrona Zabytków” 1965, nr 3, s. 35; tenże, *Nauczanie technologii i technik malarskich w Krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych*. Zeszyty Naukowe ASP w Krakowie nr 2, s. 41.

² W celu ukazania ciągłości dziejów nauczania technologii i technik konserwatorskich w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych ważniejsze daty i wydarzenia do 1969 r. zostaną zasygnalizowane, zaś od 1969 r. do chwili obecnej przedstawione bardziej szczegółowo.

³ W. Ślesiński, *Nauczanie technologii...*, op. cit. Program technologii i technik malarskich z tego okresu składał się z trzech działów: I. Technologii malarskiej, tj. wykładów obejmujących przegląd surowców i tworzyw używanych w procesie malarskim wraz z praktycznym ich stosowaniem — przewidziane dla studentów III roku. II. Techniki malarskie, ich rozwój historyczny i praktyczne próby w malarstwie sztalugowym i ściennym — przewidziane dla studentów IV roku. III. Techniki specjalne obejmujące praktyczne zapoznanie się z pewnymi działami malarskimi, tj. np. vitrochromia, enkaustyka, miniatura i techniki temperowe w malarstwie sztalugowym, stiuk i mozaika w malarstwie sztalugowym i ściennym, fresk i *sgraffito* w malarstwie ściennym, konserwacja malowidła — przewidziane jako specjalizacja dla dwóch ostatnich lat studiów.

Konserwacji. Z tego okresu spośród kilku zachowanych programów technologii wart przypomnienia jest jeden⁴. Na podstawie formularza organizacji szkoły artystycznej z roku akademickiego 1952/1953 można wywnioskować, że zajęcia z technologii prowadzono dla studentów III, IV i V roku Wydziału Konserwacji, IV roku Wydziału Architektury Wnętrz oraz III roku Wydziału Malarstwa.

Do 1955 r. program ten nie ulegał zmianom; natomiast w wyniku przekształceń programowo-strukturalnych Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki nabór studentów na ten wydział następował po 4 latach studiów na Wydziale Malarstwa lub Rzeźby ASP.

Program Katedry Technologii został dostosowany do nowej organizacji, obejmując IV i V rok studiów. Nowa struktura organizacyjna ASP zatwierdzona przez Ministerstwo Kultury i Sztuki w 1958 r. zmieniła nazwę Katedry na III Katedrę Konserwacji Malowideł z Zakładem Technologii i Technik Malarskich. Funkcjonowały wtedy następujące pracownie: 1) Technologii Malarskiej, 2) Technik Malarskich o Spoiwach Organicznych i Technik Malarskich o Spoiwach Mineralnych oraz 3) Chemii Malarskiej. Obsada personalna Katedry w latach 1958-1959, to: prof. J. Hopliński, adiunkt W. Ślesiński, asyst. J. Nykiel.

W 1961 r. zgodnie z zarządzeniem MKiS III Katedra Konserwacji Malowideł z Zakładem Technologii i Technik Malarskich przyjęła nazwę III Katedry Konserwacji Dzieł Sztuki z Zakładem Technologii Malarskiej i Technik Malarskich. Ówczesna struktura i obsada personalna Katedry przedstawiała się następująco:

Zakład Technologii Malarskiej i Technik Malarskich — prof. J. Hopliński, adi. W. Ślesiński, asyst. J. Nykiel.
Pracownie: I — Technologii Malarskiej — prof. J. Hopliński

IIa — Technik Malarskich o Spoiwach Organicznych — adi. W. Ślesiński

IIb — Technik Malarskich o Spoiwach Nieorganicznych — prof. J. Hopliński i asyst. J. Nykiel

III — Chemii Malarskiej — dr M. Leszko

IV — Fizyki Malarskiej — doc. dr D. Kunisz

V — Fotografii — mgr T. Knaus.

Wprowadzie program wykładów i ćwiczeń prowadzonych w tym okresie różni się od poprzedniego, ale istota nie została zmieniona. Natomiast w ramach ćwiczeń studentów obowiązywało wykonanie prac w 2-3 technikach malarskich. Po przejściu na emeryturę prof. J. Hoplińskiego w 1961 r. kierownikiem Katedry został adiunkt dr W. Ślesiński. Współ ze st. asyst. J. Nykiem opracował on nowy program nauczania, który uległ dalszemu rozszerzeniu i doskonaleniu w latach 1965-1966⁵. Programy z tego okresu obejmowały zagadnienia technologii dla roku III i IV Wydziału Malarstwa (2 godz. tygodniowo) i V roku Wydziału Malarstwa i Konserwacji (2 godz. tygodniowo, ale jako przedmiot nadobowiązkowy) oraz techniki malarskie (również po 2 godz.).

W 1966 r. III Katedrę Technologii i Technik Malarskich przemianowano na Międzykatedralny Zakład Technologii i Technik Malarskich i rozszerzono program nauczania i realizowano go w niżej wymienionych pracowniach:

1) Technologii Malarskiej — doc. dr W. Ślesiński, mgr D. Skowron (1966-1967), mgr J. Ignatowicz (1967-1968), mgr K. Płochocki (od 1966)

2) Technik Malarskich — doc. dr W. Ślesiński, st. asyst. J. Nykiel

3) Historii Technik Malarskich — doc. dr W. Ślesiński

4) Laboratorium Technologiczne — doc. dr M. Leszko, dr B. Śliwa, mgr M. Niedzielska, laborant S. Solarz.

W ramach Zakładu Międzykatedralnego prowadzono następujące przedmioty: technologia malarska (W. Ślesiński), technologia papieru i tektury (K. Płochocki), historia technik malarskich (W. Ślesiński), techniki malarskie (W. Ślesiński wykłady, J. Nykiel ćwiczenia), preparatyka organiczna (M. Niedzielska), chemia ogólna (M. Leszko, B. Śliwa). Międzykatedralny Zakład Technologii i Technik Malarskich prowadził wówczas wykłady i ćwiczenia dla studentów Studium Konserwacji III, IV i V roku, Wydziału Malarstwa i Grafiki dla I, II, III, IV roku, a od 1966/1967 także dla studentów Wydziału Architektury Wnętrz (IV roku). Niezależnie od pracy dydaktycznej Międzykatedralny Zakład kontynuował prace technologiczno-badawcze w takich działach, jak: identyfikacja tworzyw i technik malarskich, zastosowanie nowych materiałów w malarstwie, ekspertyzy technologiczne dzieł sztuki. Wobec stale rosnących potrzeb programowych i nowych zadań od 1967 r. zostaje uruchomiona mikrokrytalografia, a w latach następnych preparatyka technologiczna, kierowana przez mgr M. Niedzielską.

W 1968 r. zarządzeniem MKiS ponownie utworzono Katedrę Technologii i Technik Malarskich przy Studium Konserwacji Dzieł Sztuki, w skład której wchodziły pracownie: Technologii Malarskiej, Technik Malarskich, Historii Technik Malarskich, Laboratorium Technologiczne. W ramach poszczególnych pracowni prowadzono wówczas takie przedmioty jak: technologia malarska i techniki malarskie (doc. dr W. Ślesiński i st. asyst. J. Nykiel), preparatyka technologiczna (mgr M. Niedzielska), technologia papieru i kartonu (mgr K. Płochocki), chemia ogólna (doc. M. Leszko), od 1970 r. także teoria konserwacji (W. Ślesiński), technologia i techniki rzeźbiarskie — specjalizacja konserwacja rzeźby (artysta rzeźbiarz T. Ostaszewski).

W latach 1968-1974 nie nastąpiły istotne zmiany. Nadal prowadzono zajęcia z technologii i technik dla dwóch lat Wydziału Malarstwa i Grafiki oraz od 1972 r. dla III, IV i V roku Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki.

Potrzeba ciągłego doskonalenia programu kierunku konserwacji rzeźby były wynikiem realizowania coraz liczniejszych zadań w zakresie technologii malarskiej i rzeźbiarskiej. Miało to również wpływ na wzbogacenie ćwiczeń

⁴ Tamże, s. 41. Harmonogram technologii dla studentów Wydziału Konserwacji: II rok — I półrocze: 1. Dyskusja na temat spoiw malarskich, ich charakterystyka, zachowanie w zaprawach, spoiwa w konserwacji malowideł. 2. Dyskusja na temat z dziedziny technologii.

Ćwiczenia: 1. Zaprawy tłuste i półtłuste. 2. Próby malowania olejno na zaprawie kazeinowej. 3. Próby malowania na szkłe (witrochromia).

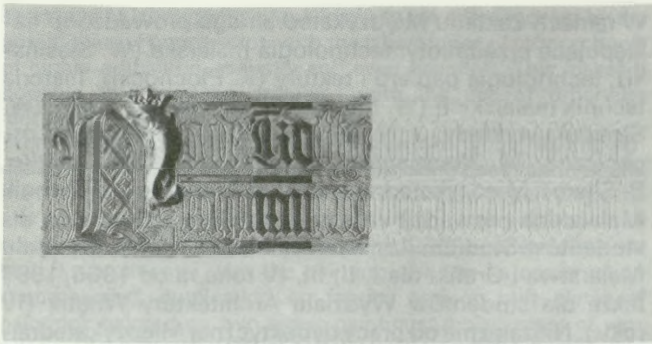
II półrocze: 1. Farby malarskie mineralne i organiczne, zastosowanie w malowidłach ruchomych i ściennych. 2. Próba malowania techniką klejową. 3. Dyskusje na temat z dziedziny technologii. 4. Palety malarskie. 5. Próba malowania na szkłe zaprawionym (witrochromia), złota. 6. Próba malowania temperą na drewnie.

V rok — I półrocze: 1. Spoiwa malarskie i zaprawy, ich charakterystyka i zastosowanie w konserwacji malowideł. 2. Dyskusje na temat z dziedziny technologii. 3. Próba malowania na drewnie zaprawionym lewkasem.

II półrocze: 1. Sposoby rozróżniania spoiw organicznych. 2. Zapoznanie się ze sposobami rozróżniania farb. 3. Pozłota pulmentowa i tłusta. 4. Technika laserowania (aureola). 5. Technika wapienna (fresk suchy, wilgotny, fresk renesansowy, *sgraffito*, stiuk). 6. Dyskusje na temat z dziedziny technologii.

⁵ Tamże, ss. 44-45.

1. Praca wykonana w technice pozłotniczej bolusowo-klejowej przez J. Szpakowicza (III rok, specjalizacja konserwacji malarstwa, 1982)

1. Work executed in the bole-distemper plating technique by J. Szpakowicz (3rd year of study, specializing in conservation of paintings, 1982)

studentów Wydziału Malarstwa. Zagadnienia teoretyczne z zakresu materiałoznawstwa, technologii i technik malarskich w ogólnym zarysie obejmowały materiał zbliżony do zawartego w programie lat poprzednich. Jednak z powodu częstych zmian w ramach Katedr Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki przesuwano go na inne semestry. Większe zmiany pojawiły się natomiast w programie ćwiczeń, zarówno z technologii i technik malarskich, jak i z zakresu rzeźby, które również w latach 1970-1974 uległy przesunięciom w semestrach, jak też kolejnych latach studiów.

Na ten stan rzeczy wpłynął przełomowy rok akademicki 1971/1972, w którym to Wydział Konserwacji rozpoczął nabór i kształcenie studentów od I roku studiów według własnego programu wszystkich przedmiotów. Wobec nowych warunków Katedra (jak i pozostałe katedry Wydziału) stanęła przed zadaniem przygotowania nowego programu przejściowego, dostosowanego do potrzeb roku 1972, obejmującego 5 lat studiów dla wszystkich pracowni i przedmiotów. Wraz z narastaniem wymagań i rozwojem nowych działów konserwatorskich w ramach poszczególnych katedr w roku akademickim 1974/1975 zmieniono nazwy pracowni oraz częściowo obsadę personalną. Działały więc pracownie:

1. Katedra Technologii Dzieł Sztuki — doc. W. Ślesiński (wykłady), adi. M. Niedzielska (ćwiczenia), st. asyst. A. Mitka; 2. Katedra Techniki Dzieł Sztuki — doc. W. Ślesiński (wykłady), adi. J. Nykiel (ćwiczenia), asyst. T. Stopka; 3. Zakład Historii Technologii i Technik Konserwatorskich (pod kierunkiem doc. W. Ślesińskiego) z Laboratorium Technologicznym (adi. M. Niedzielska, mgr K. Płochocki, dr B. Śliwa z UJ, doc. dr A. Oberc z PK). Ten stan trwał do 1978 r.

Przełomowym rokiem dla Katedry okazał się rok akademicki 1978/1979, kiedy to wraz z kolejną zmianą nazwy, tym razem na Katedrę Technologii i Technik Konserwatorskich Dzieł Sztuki, powstała na bazie dotychczas prowadzonego przedmiotu dla specjalizacji konserwacji rzeźby nowa Pracownia Technologii i Technik Rzeźbiarskich. Wtedy też zaszły znaczące zmiany w obsadzie personalnej, będące wynikiem zakończonych przewodów kwalifikacyjnych i nominacji nowych docentów — doc. M. Niedzielskiej i doc. J. Nykiela. Po raz wtóry dokonano również zmiany nazw dwóch pracowni, w związku z czym organizacja i obsada przedstawiały się następująco:

1. Pracownia Technologii i Technik Malarskich Mineralnych — doc. J. Nykiel, st. asyst. T. Stopka, asyst. W. Kasprzyk; 2. Pracownia Technologii i Technik Malarskich Organicznych — doc. M. Niedzielska, asyst. W. Kasprzyk; 3. Pracownia Technologii i Technik Rzeźbiarskich — doc. J. Nykiel, st. asyst. E. Paradowska-Jansohn, asyst. A. Kaluźny, laborant T. Kawiak; 4. Zakład Materiałoznawstwa b.z., z Laboratorium doszedł asyst. J. Ptak. Katedrą nadal kierował doc. dr W. Ślesiński, od 1980 r. jako prof. zwyczajny.

Nadal doskonalono programy nauczania wypracowane od 1972 r., kiedy to w ramach pracowni technologii i zakładu funkcjonowało 10 przedmiotów dla 5 lat studiów Wydziału Konserwacji oraz 2 lat Wydziału Malarstwa. Warto jeszcze wspomnieć, iż od 1975 r. program dotychczasowych 5-letnich studiów został skumulowany i dostosowany do studiów 4-letnich.

2. Tempera na desce według szkoły flamandzkiej, praca wykonana przez Z. Polaka (II rok, specjalizacja konserwacja malarstwa, 1978)

2. Tempera on board according to Flemish school, work by Z. Polak (2nd year of study, specializing in conservation of paintings, 1978)

Generalnie należy stwierdzić, że od 1975 r. w zakresie organizacji i liczby prowadzonych przedmiotów oraz ogólnych zrębów programowych nastąpiła stabilizacja. Niewielkie zmiany dotyczyły jedynie liczby przedmiotów (zmniejszonej od 1985) oraz zatrudnienia pomocniczej kadry dydaktycznej. Natomiast stale pogarszające się warunki ekonomiczne — konieczność ograniczeń materiałowych, braki niezbędnych tworzyw i przyborów, niemożność ich nabycia na rynku krajowym itp. — spowodowały zmniejszanie formatów wykonywanych w ramach ćwiczeń prac studenckich. Nie miały one jednak wpływu na wykorzystanie możliwości technologiczno-technicznych, jak np. w technikach ściennych wykonywanych na niewielkich podkładach drewnianych i realizowanych w połączeniu z kilkoma różnymi technikami malarskimi (różne warianty fresku mokrego, suchego, temper itp.) w obrębie jednego tematu. Miało to również i zalety, bowiem w takiej konfiguracji student uzyskiwał na jednej płaszczyźnie całościowy obraz oraz pełniejszą orientację w rozróżnieniu wykonywanych technik i ich cechach charakterystycznych.

obejmowała: technologię i techniki malarskie mineralne, technologię i techniki malarskie organiczne, technologię dzieł sztuki — wykłady, technologię i techniki rzeźbiarskie, historię technologii i technik, teorię konserwacji, identyfikację podobrazów drewnianych i włókna, pertografię. Godny wspomnienia jest również fakt, iż w minionych latach Katedra Technologii prowadziła zajęcia z technologią i technik malarskich dla I i II roku Wydziału Malarstwa, wprowadzając na podstawie doświadczeń nowe elementy programów nauczania. Jednakże z powodu trudnych warunków lokalowych przy stale zwiększanej liczbie przedmiotów ćwiczeń, od 1985 r. zaniechano prowadzenie zajęć, odkąd Wydział Malarstwa zmuszony był zorganizować Pracownię Technologii w oparciu o swoją bazę. W roku akademickim 1987/1988 kierownikiem Katedry Technologii wybrany został doc. J. Nykiel, który kontynuował programy z lat poprzednich w niezmiernie trudnych warunkach warsztatowych i ekonomicznych. Nadal jednak podejmowane są (i częściowo już realizowane) próby usprawniania programów nauczania. W 1989 r. nominacje profesorskie otrzymali M. Niedzielska i J. Nykiel.

3. Ćwiczenie z technik malarstwa ściennego na ruchomym podkładzie drewnianym (J. Czyżewska, specjalizacja konserwacji malarstwa, I rok, 1979 r. Od lewej: fresk suchy wapienny, mokry gładzony i bizantyński, mokry barokowy, sgraffito trójbarwne)

3. Practicing techniques of wall painting on movable wooden base (J. Czyżewska, specializing in conservation of paintings, 1st year of study, 1979. From left: dry calcareous fresco, wet smoothed and Byzantine frescoes, wet baroque fresco, three-colour graffito)

Uwzględniając wspomniane zmiany, warto zwrócić uwagę na całościowy program nauczania w Katedrze Technologii łącznie z funkcjonującymi przedmiotami teoretycznymi z roku akademickiego 1985/1986. Organizacja katedry w roku akademickim 1986/1987 przedstawiała się następująco:

1. Pracownia Technologii i Technik Mineralnych — doc. J. Nykiel, adi. W. Kasprzyk, asyst. staż. A. Raczkowski, wykładowca J. Ptak; 2. Pracownia Technologii i Technik Rzeźbiarskich — doc. J. Nykiel, st. asyst. R. Kieferling, asyst. B. Bieszczad; 3. Pracownia Technologii i Technik Malarskich Organicznych — doc. M. Niedzielska, asyst. staż. A. Raczkowski, asyst. staż. M. Czarnecka, wykładowca J. Ptak, prof. dr W. Ślesiński; 4. Zakład Materialoznawstwa Historycznego, Współczesnego i Konserwatorskiego — prof. dr W. Ślesiński, wykładowca J. Ptak. Liczba prowadzonych przedmiotów (aktualna do dziś)

Charakteryzując koleje losów Katedry należy stwierdzić, że w zakresie dydaktyki i programów nauczania zmieniał się przede wszystkim zakres wykonywanych zadań i realizowanych ćwiczeń. Do lat pięćdziesiątych poziom i liczba ćwiczeń bazowały na wcześniejszych doświadczeniach programowych, wypracowanych dla potrzeb malarzy. Formułujący się i rozwijający Wydział Konserwacji stworzył nowe warunki, a w związku z tym powstała konieczność kształtowania programów na miarę swoich potrzeb. Stąd lata sześćdziesiąte i następne dziesięciolecie to okres wzbogacania problemów technologicznych w ćwiczeniach w zakresie technik dotąd nie realizowanych, np. do połowy lat pięćdziesiątych w zajęciach z technik malarskich ograniczano się zaledwie do 2-3 wariantów malarstwa ściennego (głównie tzw. fresku suchego) oraz 1-2 prób malarstwa temperowego na desce i ewentualnie prób malarskich na szkle. Przez długie lata ćwiczenia

4. Ćwiczenie z technik malarstwa ściennego na ruchomym podłożu drewnianym. W obrębie pola: fresk mokry renesansowy, barokowy, sgraffito, fresk suchy wapienny (M. Trzupek, specjalizacja konserwacji malarstwa, I rok, 1984)

4. Practicing techniques of wall painting on movable wooden base. Within the field range: wet Renaissance fresco, baroque fresco, graffito, dry calcareous fresco (M. Trzupek, specializing in conservation of paintings, 1st year of study, 1984)

5. Kopia temperowa na desce wykonana przez H. Karp (specjalizacja konserwacji malarstwa, III rok, 1988)

5. Tempera copy on board executed by H. Karp (specializing in conservation of paintings, 3rd year of study, 1988)

z zakresu technik ściennych (1950-1960) realizowano na wcześniej przygotowanych przez asystenta lub laboranta zaprawach mineralnych (na podłożach ruchomych).

W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych wraz ze wzrostem liczby godzin na poszczególnych latach wielokrotnie liczbę różnorodnych technik malarstwa ściennego, sztalugowego, jak i technik dla specjalizacji konserwacji rzeźby.

Ponadto upowszechniono system samodzielnego przygotowania przez studenta całego procesu technologicznego.

Lata siedemdziesiąte i osiemdziesiąte to dalsze doskonalenie i wiązanie z ćwiczeniami metod badawczych, dbałość o akcentowanie zjawisk technologicznych w technikach dawnych, a wreszcie troska o poziom ich wykonania⁵.

⁶ Programy nauczania Katedry Technologii i Techniki Konserwatorskich Dział Sztuki Wydziału Konserwacji ASP z lat 1970-1988. Archiwum Wydziału; Organizacja Wydziału Konserwacji Dział Sztuki w latach 1970-1988. Archiwum Wydziału.

6. Ćwiczenie z techniki olejnej barokowej na płótnie na dwóch różnych zaprawach barwnych i odmiennym sposobie malowania (J. Szpakowicz, specjalizacja konserwacji malarstwa, III rok, 1982)

6. Practicing baroque oil techniques on canvas on two different colour mortars and with different methods of painting (J. Szpakowicz, specializing in conservation of paintings, 3rd year of study, 1982)

W latach osiemdziesiątych dla specjalizacji konserwacji malarstwa tygodniowy plan zajęć obejmował 28 godzin, a dla specjalizacji konserwacji rzeźby — 15. Wiele zagadnień z dziedziny technologii i technik, które nie mieściły się w programie nauczania, a były w kręgu zainteresowań tak prowadzących, jak i samych studentów, podejmowano w pracach dyplomowych bądź przewodach kwalifikacyjnych. Od 1969 r. zrealizowano 59 prac dyplomowych o tematyce technologicznej lub technologiczno-konserwatorskiej. Wynika to zarówno ze stałego zapotrzebowania, jak i rozwiązywania problemów realizowanych w czasie ćwiczeń studenckich, obejmujących różnorodne zagadnienia technologii materiałów dawnych i współczesnych, technik malarskich i rzeźbiarskich, spoiw używanych w malarstwie i konserwacji, konstrukcji podobraz, stopów, ołtarzy, ram itp.⁷

Przeprowadzono też pewną liczbę przewodów kwalifikacyjnych na adiunkta⁸.

W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych pracownicy Katedry brali czynny udział w uczelnianych i resortowych programach badawczych (koordynator Politechnika Krakowska), zjazdach i sympozjach naukowych w kraju i za granicą. Najaktywniej reprezentował Katedrę prof. W. Ślesiński, który brał udział zwłaszcza w pracach z dziedziny technologii i jej historii, a ostatnio konserwacji. W wyniku wieloletnich starań Wydziału Konserwacji Dzieł Sztuki w 1988 r. Ministerstwo Kultury i Sztuki ponownie zatwierdziło 6-letni tok studiów. Dla Katedry Technologii i Technik Konserwatorskich Dzieł Sztuki oznacza to zastosowanie programów nauczania do 6-letnich studiów.

prof. Józef Nykiel
ASP — Kraków

⁷ Dla przykładu przytoczę kilka z nich. B. Wałach, *Studia nad metodami wykorzystania falsyfikatów na przykładzie obiektów z Muzeum Narodowego w Krakowie*, promotor doc. dr W. Ślesiński, 1969; A. Stanisławski, *Technologia i identyfikacja malowideł na porcelanie manufaktury korzeckiej*, promotor prof. dr W. Ślesiński, 1982; P. Ogrodnik, *Konserwacja rzeźby z kości i jej zagadnienia techniczne*, promotor prof. dr W. Ślesiński, 1983; D. Kozik, *Próby nad przystosowaniem wybranych spoiw syntetycznych do technik pozłotniczych*, promotor doc. J. Nykiel, 1987; A. Raczkowski, *Próba rekonstrukcji technologii i techniki malarskiej Małych Mistrzów Niderlandzkich na przykładzie obrazu „Kuszenie św. Ambrożego” z kręgu Teniera Młodszego*, promotor doc. J. Nykiel, 1988; A. Grochowska, *Warsztat i technologia twórczości O. Boznańskiej oraz problemy konserwacji na przykładzie portretu kobiecego*, promotor doc. M. Niedzielska, 1987; M. Czarnecka, *Malarska dekoracja folii metalowych na obrazach cechowych Małopolski*, promotor doc. M. Niedzielska, 1986.

⁸ Wymienić można: M. Niedzielska, *Badania technologiczne i konserwacja podobrazia drewnianego epitafium Wierzbicy z Branic*, 1973; T. Stopka, *Weryfikacja klasycznych spoiw temperowych i ich składników z propozycją zastosowania w praktyce malarskiej i konserwatorskiej*, 1984; W. Kasprzyk, *Zagadnienia technologiczne i konserwatorskie kamiennego krucyfiksu Wita Stwosza w kościele NP Marii w Krakowie*. Wspomnieć trzeba także o przewodach II stopnia na docenta: M. Niedzielskiej, *Badania technologiczne i konserwacja rzeźby kamiennej św. Barbary z pocz. XV w. odkrytej na Małym Rynku w Krakowie (na tle studiów nad rzeźbą z lat ok. 1400)*, J. Nykiela, *Technologia malarstwa tablicowego Małopolski w latach 1480 — ok. 1510*. Oba pod opieką naukową prof. dr W. Ślesińskiego.

INSTITUTE OF CONSERVATION TECHNOLOGY AND TECHNIQUES OF WORKS OF ART.

The article presents in an outline the development of the Institute and the organizational changes that have taken place since the introduction at the Cracow Academy of systematic lectures on painting technology for students in the first years of our century. The stormy events of the Academy of Fine Arts did not pass by the Institute of Technology of the Department of conservation of Works of Art. In its reorganization, new laboratories were created,

or subjects were introduced that expanded knowledge to include the technology of works of art. In the article, changes were signaled in the teaching programs, particularly in the years when the obligatory course of study in conservation was 6 years, later 5 years. Attention was also drawn to the efforts of the teaching staff of the Institute towards a constant expansion of the range of tasks and the level of the technology-technique classes.

MARIA LIGĘZA

ZAKŁAD FIZYKI I CHEMII

Do programu kształcenia konserwatorów dzieł sztuki w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie chemia została wprowadzona w 1952 r.

Mgr Maria Wejman prowadziła do 1960 r. wykłady i ćwiczenia z chemii przez 4 godziny w tygodniu jako prace zleczone.

W roku akademickim 1960/1961 Studium Konserwacji Dzieł Sztuki ASP rozpoczęło współpracę z Wydziałem Matematyczno-Fizyczno-Chemicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wykłady i ćwiczenia z chemii ogólnej i analitycznej prowadził doc. dr Maciej Leszko, a od roku

akademickiego 1963/1964 wspólnie z dr. Bogusławem Śliwą i laborantem Stefanem Solarzem — na 3 latach studiów w wymiarze 6 godzin tygodniowo. Przy braku odpowiedniego wyposażenia laboratorium chemicznego i doświadczalnej własnej kadry korzystanie w tym czasie z wiedzy pracowników naukowych i pracowni Instytutu Chemii UJ było niezbędne.

W tym samym czasie wprowadzono do programu nauczania wykłady z fizyki ogólnej. Prowadzone przez 1 godzinę w tygodniu przez doc. dr Danutę Kunisz w Instytucie Fizyki UJ od roku akademickiego 1964/1965 zwiększono